जुनीचाँदे गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा सरसफाई निती २०७८

जुनीचाँदे गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मजकोट, जाजरकोट

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

जुनिचाँदे गाउँपालिका,जाजरकोट स्वास्थ्य तथा सरसफाई निति

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले निशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा र आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ । संविधानको कार्य बिस्तृतीकरणमा उल्लेख भए अनुसार जुनिचाँदे गाउँपालिकाका सबै नागरिकलाई स्वास्थ्य पोषण तथा सरसफाई सेवामा समान पहुँच र उपभोग सुनिश्चित गर्दै संघीय संरचनामा गुणस्तरिय आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नु जुनिचाँदे गाउँपीलिकाको दायित्व हो । यस गाउँपालिका भित्र नवजात शिशु तथा मातृ स्वास्थ्यमा सुधार गरि मृत्यूलाई घटाउनु, बढ्दै गएको सर्ने तथा नसर्ने रोगको रोकथाम र नियन्त्रण गर्नुका साथै स्वास्थ्य सम्बन्धि विपदको व्यवस्थापन तत्काल गर्नु , जेष्ठ नागरीक, शारीरिक र मानसिक अपाङ्गता भएका, एकल महिला, गरिब, सीमान्तकृत, जोखिममा रहेका समुदाय, गर्भवतीतथा सुत्केरी महिला, नवजात शिशु, पाँच वर्ष मुनिका बालबालिका, किशोर-किशोरीलाई आधारभुत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य, सरसफाई तथा पोषण सेवा सर्वसुलभ र पहुँच योग्य बनाउनु गाउँपालिकाले आफ्नो दायित्वबोध गरेको छ ।

स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँच स्थापित गर्न, जनउत्तरदायी एवं कुशल व्यवस्थापनको माध्यमबाट आवश्यक तथा उपलब्ध सबै स्रोत र साधनको अधिक्तम परिचालन गरी संघीय संरचनामा स्वास्थ्य सेवा प्रणाली विकास, विस्तार र सुधार गर्दै विद्यमान तथा नयाँ आउन सक्ने चुनौतीहरूलाई सही ढङ्गले सम्बोधन गरेर गाउँपालिकाबासीको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन, संरक्षण, सुधार र पुर्नस्थापना गर्न गाउँपालिका भित्रका स्वास्थ्य, खानेपानी-सरसफाई तथा पोषण सम्वन्धि आवस्यकता र विद्यमान अवस्थाका आधारमा जुनिचाँदे गाउँपालिका **स्वास्थ्य तथा सरसफाइ निति, २०७८** तयार गरिएको छ ।

२. समिक्षा

क) विगतमा गरिएका प्रयासहरु

जुनिचाँदे गाउँपालिका भित्र मानव सभ्यताको बिकासक्रम संगै बिभिन्न सामाजिक तथा साँस्कृतिक मूल्य मान्यता र व्यक्तिगत ज्ञान सीपमा आधारित उपचार पद्धतिबाट विकास हुँदै आएको भएता पनि औपचारिक रुपमा आधुनिक चिकित्सा सेवा प्रणालीको शुरुवात बि.सं (२०४८) को राष्टिय स्वास्थ्य नितिले आधारभुत स्वास्थ्यमा सवैको पहुँच पुर्याउने उधेश्यले तत्कालिन सवै गाउँ विकास समितिहरुमा उप स्वास्थ्य चौकी, ईलाकाहरुमा स्वास्थ्य चौकी, प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रहरु स्थापना गर्ने रणनिति अनुरुप उप-वास्थ्य चौकी मजकोट, दह, कोता□ र प्राथामिक स्वास्थ्य केन्द्र गर्खाकोट को स्थापना गरिएको थियो ।

वि.स. २०६३ को दोश्रो जनआन्दोलन पश्चात बनेको अन्तरिम संविधानले स्वास्थ्यलाई जनताको आधारभूत मौलिक अधिकारको रुपमा स्थापित गर्दै नि:शुल्क स्वास्थ्य सेवाको अवधारणालाई विकसित गरे अनुरुप गाउँपालिका अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाबाट अत्यावश्यक नि:शुल्क उपचार सेवा शुरु गरी गाउँपालिका बासीको स्वास्थ्यको हक सुनिश्चित गर्ने प्रयास गरेको छ ।नेपालको संविधान २०७२ ले नि:शुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका साथै आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई मौलिक हकको रुपमा निर्दिष्ट गरे बमोजिम नि:शुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सर्वव्यापी पहुँच बढाउन आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्याकेज २०७५ तयार गरी स्थानिय तह समेतको जिम्मेवारी स्पष्ट पारि कार्यान्वियन गरिदै आएको छ । संघीयता कार्यान्वयनका क्रममा स्थानिय तहको स्वास्थ्य क्षेत्रका जिम्मेवारीहरु पूरा गर्न गाउँपालिका अर्न्तगत आधारभुत स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाको स्थापना गरिएको छ भने गाउँपालिका मातहतका सम्पुर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरु गाउँपालिकालाई हस्तान्तरण भएका छन् । यसै गरि साविकका स्वास्थ्य चौकी नरहेका वडानं २ मा बोजाबारी, वडा नं. ३ मा डाडाकोट, वडा नं. ४ मा लुहादह, वडा नं. ६ मा दहकरुवा, वडा नं. ७ मा रजुतरा, वडा नं. १० मा शिर्पा आधाभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरु र स्वास्थ्य संस्था बाट टाढा रहेको बस्तीहरुको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाउनको लागि गाउँपालिका अन्तर्गतका ११ वटा वडाहरुको बिभिन्न ठाउँहरुमा वडा नं. १ मा छाना, वडा नं. २ मा आली, वडा नं. ५ मा मटेला र गान्का, वडा नं. ६ मा मैप, वडा नं. ८ मा बयाल्ना, वडा नं. ९ मा लाँता र साकिया, वडा नं. १० मा तिलाडाडी र वडा नं. ११ मा चैते र मेसु सामुदायीक स्वास्थ्य इकाई स्थापना भई सञ्चालनमा आएका छन् ।

यस गाउँपालिकाले स्वास्थ्यको क्षेत्रमा स्थानिय आवश्यकताका आधारमा समानीकरण अनुदान अर्न्तगतको रकम विनियोजन गरी प्रभावकारी कामहरु सम्पन्न गरी रहेको छ । गाउँबासीको आधारभुत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्न तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा गरेका उपलब्धिहरुलाई संरक्षण गर्दै आगामी दिनहरुमा तथ्यमा आधारीत योजना निर्माण गर्न

आबश्यक धरातल र बैधानिकता प्रदान गर्नका लागि गाउँपालिकाले स्वास्थ्यको बस्तुस्थिति झल्कने गरी स्वास्थ्य प्रोफाईल तथा बार्षिक प्रतिबेदन तयार गरेको छ ।

ख. विद्यमान स्थिती

जाजरकोट जिल्लाको पश्चिम उत्तरमा अवस्थित जुनीचाँदे गाउँपालिका साविक मजकोट, दह, कोर्ताङ्ग र गर्खाकोट गाउँ विकास समिति समाहित गरेर नेपाल सरकारले २०७३ साल फाल्गुन २७ गते जुनीचाँदे गाउँपालिका घोषणा गरी ११ वटा वडामा विभाजन गरिएको हो । पूर्वमा कुशे गाउँपालिका पश्चिममा दैलेख जिल्ला उत्तरमा कालिकोट र जुम्ला जिल्ला दक्षिणमा छेडागाड नगरपालिकाको विचमा अवस्थित प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण जुनीचाँदे गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ३४६.२१ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या २१७३३ रहेको छ । यस गाउँपालिकामा आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न १ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र ३ स्वास्थ्य चौकी, ७ आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द, ११ सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ, १ आयुर्वेद केन्द र ३६ जना महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका रहेका छन् भने गाउँपालिका अर्न्तगतका १ वटा स्वास्थ्य चौकीबाट पाँच प्रकारका परिवार नियोजनका अस्थायी साधन तथा प्रसुती सेवा उपलब्ध छ । आ.व. २०७७/७८ मा DHIS-2मा प्रबिष्ट गरिएको तथ्याङ्क अनुसार यस गाउँपालिकामा ३२०५९ जना नयाँ बिरामीले बहिरंग सेवा लिएका मध्य ४५ प्रतिशत महिलाहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिका अर्न्तगतका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा ४८ जना स्वास्थ्यकर्मिद्धारा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिदै आइएको छ । स्वास्थ्यकर्मी र जनसंख्याको अनुपात हेर्दा ५१८ जना जनसंख्यालाई १ जना स्वास्थ्यकर्मी हुन आउँछ ।

परम्परागत सांस्कृतिक र सामाजिक मान्यताहरुका कारण यस गाउँपालिकामा अझै पनि बालविवाह तथा कम उमेरमा गर्भवती हुने समस्या विद्यमान रहेको छ । परिणाम स्वरुप कम तौलको शिशु जन्मने, समय भन्दा अगाडि जन्मने, कुपोषण तथा उच्च मृत्युदर लगायत आमाहरुमा अन्य प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्याहरु रहेका छन् । गरिबी, पूर्वाधारको कमी, सामाजिक साँस्कृतिक मूल्य मान्यताहरु, जनचेतनाको कमी,भौगोलिक बिकटता आदि कारणहरुले गर्दा सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुत्केरी हुन आउने महिलाको संख्यामा उल्लेख्य बृद्धि हुन सकेको छैन । आर्थिक बर्ष २०७७/०७८ को प्रगति प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकामा ८७.३ प्रतिशत बालबालिकाले मात्र पूर्ण खोप पाएका छन ।

केही महत्वपूर्ण स्वास्थ्य सूचकहरूलाई राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक सूचकसँग तुलना गरी देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

जनसाङखिक सूचक	जम्मा संख्या
आ.व. २०७७/७८ को प्रक्षेपित जनसंख्या	२४८५५
१ बर्ष मुनिका बालबालिकाको संख्या	४८९
० देखि २३ महिना सम्मका बालबालिकाको संख्या	१०८९
५ बर्षमुनिका बालबालिकाको संख्या	२९०४
किशोर किशोरीको संख्या	४७२९
प्रजनन योग्य उमेर समुहका महिलाको संख्या (उमेर समूह १५ देखि ४९ बर्ष)	६७८०
प्रजनन योग्य उमेर समुहका बिबाहित महिलाको लक्षित जनसंख्या (उमेर समूह १५ देखि ४९ बर्ष)	५१३९
लक्षित गर्भवती संख्या	५९४
लक्षीत जीवित जन्म	५०४
६० बर्ष उमेर भन्दा माथिको संख्या	२२३९
श्रोत: स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय स्वास्थ्य सुचना प्रणाली को लक्षित जन संख्या -आ.व २०७७/७८ (HMIS Target Population 2077/78)	

प्रमुख स्वास्थ्य सूचकहरु

सि. नं	सुचकहरू	राष्ट्रिय तथ्याङ्क NDHS 2016	प्रादेशिक तथ्याङ्क NDHS 2016	बारेकोट गाउँपालिकाको तथ्याङ्क DHIS-2			विकास लक्ष्य २०३०	कैफियत
				२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८		
१	सिफारिस गरिए अनुसार ४ पटक गर्भजाँच गराउने महिलाको प्रतिशत	६९		१५.६	२४.६	२५.२	९०	
२	सिफारिस गरिए अनुसार सुत्केरी पश्चात ३ पटक जाँच गराउने महिलाको प्रतिशत	५७.३	२४	२२.९	२०.२	१७.९	९०	
३	संस्थागत प्रसुतीको प्रतिशत	५७.४	५९	२०.८	३१	३३.५	९०	
४	सबै आधारभूत खोप पाएका बच्चाहरूको प्रतिशत (पूर्ण खोप)	७८	७५	९५.१	६४.४	८७.३	१००	
५	वृद्धि अनुगमण गरिएका ०-११ महिना सम्मका वालवालिकाको प्रतिशत			८६	१२२	८८		
६	५वर्ष मुनिका निमोनियाका नयाँ विरामी दर			७	१३	८		
७	२८ दिन मुनिका मृत्यु संख्या	३९	५८	२	२	०		

पछिल्लो समयमा आरामदायी जीवन शैली, बढदो मदिरा तथा सुर्तीजन्य पदार्थको सेवन, किटनाशक बिषादीको प्रयोग लगायतका कारणले मुटु तथा श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगहरु, क्यान्सर, मधुमेह जस्ता नसर्ने दीर्घ रोगहरुको प्रकोप बढ्दो छ । गाउँपालिका मातहतमा रहेका विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुमा मापदण्ड अनुरुपको भौतिक पूर्वाधार, दक्ष जनशक्ति, औजार तथा उपकरण र औषधि तथा अन्य सामग्रीहरुको आपूर्ति हुन आवश्यक छ । एकिकृत स्वास्थ्य सूचना प्रणालीको व्यवस्थापन गरी त्यसको आधारमा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु आवश्यक रहेको छ भने निजी तहबाट संचालित स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमन गर्नुका साथै सार्वजनिक निजी साझेदारीको अवधारणा अनुरुप आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा वृद्धि गर्न सम्बन्धित सरोकारवालाहरुसँग हातेमालो गर्न जरुरी छ ।

उल्लेखित सुचकहरुमा समग्रमा नेपालले उल्लेखनीय सफलता हाँसिल भइरहेको देखिए तापनि राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक तथ्याङ्कको अनुपातमा गाउँपालिकाको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र उपभोगमा बृद्धि गरी जन अपेक्षाअनुसार स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि थप कार्य गर्न जरुरी रहेको छ ।

३. विद्यमान स्वास्थ्य समस्या,चुनौती र अवसर

३.१. समस्या

स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय सफलता हासिल गरिसकेको भएतापनि जुनिचाँदे गाउँपालिकाले सम्बोधन गर्नु पर्ने समस्या र चुनौतीहरू अझै विद्यमान छन :

- आधारभुत स्वास्थ्य सेवा अर्न्तगत सुरक्षित तवरले सुत्केरी सेवा यस जुनीचाँदे गाउँपालिकाको वडानं १ मजकोट, वडा नं. ५ गर्खाकोट, वडा नं. ९ दह र वडा नं. ११ कोर्ताङका साविक स्वास्थ्य संस्थाहरु बाहेकका अन्य वडाहरुको समुदायमा समान र सहज पहुँच पुर्‍याउन सकिएको छैन ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रवाह जनभावना अनुरुप गुणस्तरीय हुन नसकेको ।
- तथ्यमा आधारित योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न आवश्यक गुणस्तरीय एवं एकिकृत सूचनाको संकलन, प्रशोधन, प्रतिवेदन, विश्लेषण गुणस्तरीय नभएको ।
- निजी क्षेत्रको सूचना एकिकृत गर्न नसकिएको ।
- मजकोट, दह र कोर्ताङ स्वास्थ्य चौकीमा कोल्डचेन भण्डारणको समस्या र मजकोट स्वास्थ्य चौकीमा भवन निर्माण कार्य अलपत्र परेकोले भवन नहुदा दैनिक कार्य सम्पादनमा असहज परिस्थिती छ । त्यस्तै कोर्ताङ स्वास्थ्य चौकीको पनि भवन भत्काइ पुनर्निमाण कार्य सम्पन्न नहुदा समस्या उत्पन्न भएको छ । स्वास्थ्य चौकी, आधारभुत स्वास्थ्य तथा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईहरुमा औषधि भण्डारण व्यवस्थाको अभाव जस्ता कारणले गुणस्तरीय औषधीको आपुर्ति, वितरण र उपलब्धता सहज र पहुच योग्य हुन सकेको छैन ।
- नेपाल सरकारको मापदण्ड अनुरुपको भवन,अपर्याप्त संस्थागत क्षमता, औजार,उपकरण को अभाब,सुशासनका सुचकहरु जस्तै पुरा दरबन्दिमा पदपुर्ति, सार्वजनिक सुनुवाई ,सामाजिक परिक्षण आदि प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न नसकिएको ।
- निजी क्षेत्रलाई नियमनको दायरामा ल्याउन अझै धेरै पहलको आवश्यकता छ । निजी क्षेत्रहरुले अनाधिकृत रुपमा सेवा संचालन गरी केही हदमा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराएता पनि, मानव जीबनमा खेलबाड गरी रहेको अबस्था छ । वाताबरणीय प्रभावले मानवीय स्वास्थ्यमा पर्ने समस्याहरुको उचित ब्यवस्थापन सडक दुर्घटना, व्यवसायजन्य स्वास्थ्य, मानसिक स्वास्थ्य, नसर्ने रोग (जस्तै क्यान्सर, मुटु, मृगौला ,मधुमेह आदि) लगायत अन्य क्षेत्रमा देखिएका समस्याहरुको व्यबस्थापन कमजोर रहनु साथै स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरुको आशातित प्रतिफल प्राप्त हुन नसक्नु लगायत समस्याहरु रहेका छन ।
- गाउँपालिकामा उपलब्ध जडिवुटि एवंम आयुर्वेदिक उपचार पद्धतिको प्रयाप्त मात्रामा सदुपयोग पनि हुन सकेको छैन ।
- जेष्ठ नागरीक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको स्वास्थ्य उपचार, किशोर किशोरीहरुको यौन तथा प्रजनन् स्वास्थ्य, विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाको स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागी स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्था प्रभावकारी हुन सकेको छैन ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएको लगानीको समुचित सदुपयोग भए नभएको, नागरीकले पाएको स्वास्थ्य सेवा र ऐन नियमका कार्यान्वयनको सम्बन्धमा नियमित र प्रभावकारी अनुगमन हुन सकेको छैन ।
- शुद्ध तथा प्रयाप्त खानेपानीको समुचित व्यवस्था हुन नसक्नु र दुर्गम भेगका नागरीकहरुमा आधुनिक चिकित्सा पद्धतिप्रतिको विश्वास कम रहनु र परम्परागत धामी झाक्रीमा विश्वास गर्नु ।
- मानसिक स्वास्थ्य समस्या भएका तथा मनोसामाजीक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित एवं गुणस्तरीय जीवनको संरक्षणमा प्रयाप्त पहलको कमी ।
- सबै नेपाली नागरीकको पहुँचमा पुग्ने गरी आधारभुत गुणस्तरीय मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक सेवा सुनिश्चित गर्न नसकिएको ।
- मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामजिक सेवा प्रवाह गर्नका लागी आवश्यक जनशक्तिको कमि ।
- मानसिक स्वास्थ्य, मानसिक रोगसँग जोडिएको लाञ्छना र भेदभाव कम गर्न मानसिक स्वास्थ्य प्रवर्धनको लागी जनचेतना अभिवृद्धिको कमी ।

३.२. चुनौती

- पहुँच कम भएका एवमं आर्थिक रुपमा विपन्न नागरीकहरुमा सर्वसुलभ औषधी र उपचारको सुनिश्चित गर्नु ।
- स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी ढङ्गले प्रवाह गर्न आवश्यक दोहोरो प्रेषण प्रणलीको प्रभावकारी कार्यान्वयन ।
- स्थानिय स्तरमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई सक्षम बनाउदै सामाजिक स्वास्थ्य बीमा प्रणाली स्थापना भएता पनी सबै नागरीकलाई समान रुपमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा व्यक्तिगत खर्च कम गर्न नागरीकहरुमा सामाजिक एवमं व्यक्तिगत व्यवहार परिवर्तन र प्रर्वद्धनात्मक एवंम प्रतिकारात्मक उपचार सेवाको उपयोगितामा वृद्धि गर्न ।
- परीवर्तित सन्दर्भमा विभिन्न तहगत तथा अन्य प्रशासनिक निकायहरु विचको प्रभावकारी समन्वय, स्रोत तथा साधनहरुको यथोचित परिचालन तथा व्यवस्थापन ।
- प्रविधी मैत्री जनशक्ति (चिकित्सक) नियमित रुपमा उपलब्धता हुन नसक्नु तथा एकिकृत सूचनाप्रणाली र स्वास्थ्य सूचनाहरुको विश्लेषण र व्याख्या गर्ने सिप र दक्षता,स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तरको सुनिश्चितता ।
- स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाई क्षेत्रमा सुसासन कायम गर्नु ।
- लक्षित वर्गको पहिचान गरी समानुपातिक तथा सहभागीमुलक स्वास्थ्य सेवाको सर्वव्यापी पहूँच स्थापीत गर्न आवश्यक नीति निमार्ण गरी लगानीको वृद्धि गर्ने ।

३.३. अवसर

- जुनिचाँदे गाउँपालिका भित्रका सामाजिक, साँस्कृतिक तथा भौगोलिक बिशिष्टताका आधारमा नीति तथा योजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्न सक्नु ।
- एकिकृत सूचना प्रणालीको स्थापना हुदै जानु र तथ्यका आधारमा योजना र निर्णय गर्ने अभ्यासको सुरुवात हुनु ।
- समुदायमा जनचेतना वृद्धि भई स्वास्थ्य बिमा जस्तो नागरीक चासोको कार्यक्रम अगाडि बड्नु ।
- प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य संस्थाको स्थापना गर्ने गरी नेपाल सरकारको निती र प्रतिवद्धता आएसँगै स्वास्थ्य सेवाको विस्तार हुनु ।
- निजी, सरकारी तथा गैह्रसरकारी संध संस्थाको संलग्नतामा स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा दुर चिकित्साको व्यबस्था गर्न सकिने आदि स्वास्थ्य क्षेत्रको विकासको लागि अवसरहरु ।
- गाउँपालिका अर्न्तरगतका सामुदायिक स्तरमा गुणस्तर स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नको निम्ति आवश्यक बजेट विनियोजन तथा अनुगमन र मुल्यांकन गर्न सक्ने सम्भावना ।
- गाउँपालिकाका हरेक नागरीकले आफ्ना स्वास्थ्य सम्बन्धि गुनासोहरु स्थानीय सरकारसँग वकालत गर्न पाउने व्यवस्थाको शुरुवात ।

४. गाउँपालिका स्वास्थ्य नीतिको औचित्य, निर्देशक सिद्धान्त, भावी सोच, ध्येय, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु

४.१. औचित्य

स्वास्थ्य क्षेत्रले विगतका केही दशकमा हासिल गरेका उपलब्धिहरूलाई दिगो बनाउँदै सेवामा अविछिन्नता कायम राख्दै विद्यमान स्वास्थ्य समस्या तथा चुनौतिहरूको सम्बोधन गरी गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा नागरीकको संविधानप्रदत्त हक सुनिश्चित गर्न एवं संघीय संरचनाअनुरूप प्राप्त अधिकार क्षेत्र तथा दायित्वअनुरूप स्वास्थ्य सेवाको संरचना विकास तथा विस्तारका साथै गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि मार्गदर्शन गर्नु अपरिहार्य छ। गाउँपालिकाको प्राथमिकता अनुकुल हुने गरी स्वास्थ्य सेवालाई सुदृढीकरण गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूलाई सम्बोधन गर्न र रास्ट्रीय

स्तरमा दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्नमा योगदान पुर्याउनको लागि गाउँपालिकाले स्वास्थ्य नीति प्रतिपादन गर्न अपरिहार्य छ ।

४.२. निर्देशक सिद्धान्त

गाउँपालिकाले स्वास्थ्य नीति तयार गर्दा यसका केही मुल निर्देशक सिद्धान्त प्रतिपादन गरी सोही आधारमा नीति तथा रणनीति प्रस्ताव गरिएका छन् । प्रस्तुत निर्देशक सिद्धान्तका आधारमा गाउँपालिकाको स्वास्थ्य नीति, २०७८ को कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- आधारभुत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा मौलिक अधिकार
- समतामूलक र सामाजिक न्यायमा आधारित स्वास्थ्य सेवा
- सार्वजनिक निजी साझेदारी
- वैकल्पिक चिकित्सा पद्धतीको संरक्षण, प्रवर्धन तथा अनुसन्धान
- समानता र जवाफदेहिता, नागरिकको सहभागिता
- बहुक्षेत्रीय समन्वय र सहकार्य

४.३. भावी सोच

गाउँबासी सबै नागरिकहरू शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र भावनात्मक रूपमा स्वस्थ रही उत्पादनशील र गुणस्तरीय जीवन यापन गर्न सक्षम हुने ।

४.४. ध्येय

संघ तथा प्रदेश सरकार, स्वास्थ्य सेवा प्रदायक, सेवाग्राही र सरोकारवालाहरू बीच समन्वय र रणनीतिक सहकार्य गरी नागरिकहरूको स्वस्थ्य रहन पाउने मौलिक अधिकारको सुनिश्चित गर्ने ।

४.५. लक्ष्य

समतामुलक, न्यायसंगत तथा जवाफदेही स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको माध्यमबाट गाउँपालिकाका सवै नागरिकहरुलाइ गुणस्तरीय,स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सुनिश्चित गरी उपभोगमा बृद्धि गर्ने

४.६. उद्देश्यहरू

(क) गाउँपालिकाका नागरिकलाई संविधान प्रदत्त स्वास्थ्य सम्बन्धि अधिकारको उपभोग गर्न पाउने वातावरण सृर्जना गर्ने,

(ख) गाउँपालिकाका मातहतका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्न सक्ने गरी आवश्यक औषधी, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवं जवाफदेहीपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको स्थापना गर्ने,

(ग) स्वस्थ जीवन शैली,सरसफाइ,व्यवहार परिवर्तन र प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा मार्फत गाउँवासीको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्ने,

(घ) स्वास्थ्य क्षेत्रको आवश्यकता पहिचान, योजना तर्जुमा, ब्यावस्थापन र अनुगमनमा जनसहभागिता सुनिश्चित गर्ने,

(ङ) स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सरकारी नीजि, बहुपक्षीय साझेदारी तथा सहकार्य प्रवर्धन गर्ने ।

५. नीतिहरु

गाउँपालिकाको विशिष्टिकृत भौगोलिक तथा स्वास्थ्य सेवा सम्वन्धी समस्या र चुनौतिलाई सम्वोधन गर्दै गाउँपालिकाबासीलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न गाउँपालिकाले देहायका नीति अवलम्वन गरेको छ।

५.१. सर्बब्यापी पहुँचको अवधारणा अनुसार गाउँपालिकावासीलाई निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिने छ।

५.२. स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्दै स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय, जवाफदेही एवं परिणाममूखी बनाईने छ ।

५.३ समयानुकुल गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड सहितको प्रवर्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, निदानात्मक तथा पुर्नस्थापनात्मक सेवाको बिकास र बिस्तार गरिनेछ।

५.४.न्यूनतम सेवा मापदण्ड (Minimum service standards)तथा राष्ट्रिय चिकित्सा मापदण्ड (National Medical standards) अनुसारको स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक पूर्वाधार, औषधी, औषधीजन्य सामाग्री, औजार तथा उपकरणहरुको यथोचित व्यवस्था गरिनेछ।

५.५ सामुदायीक, निजि तथा गैह्र सरकारी क्षेत्रका सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न आवश्यक नियमन गरिनेछ।

५.६ स्वास्थ्य क्षेत्रमा दिगो विकासका लागि स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता, वित्तिय सुरक्षा प्रदान गर्न र सामाजिक सुरक्षा योजनालाई सुदृढ गर्न गाउँपालिकाबाट स्वास्थ्य क्षेत्रमा हरेक वर्ष १० प्रतिशत लगानी बढाउदै लैजाने र आवश्यकता अनुसार निजि तथा गैरसरकारी क्षेत्रसंग साझेदारी गरिनेछ।

५.७ स्वास्थ्य सम्बन्धि स्थानीय आवश्यकताहरु संबोधनका लागि तथ्य र प्रमाणमा आधारित योजना तर्जुमा तथा स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न प्रचलित स्वास्थ्य सम्बन्धी सुचना प्रणालीलाई एकीकृत गरी सुदृढ र प्रविधिमैत्री बनाइनुका साथै स्वास्थ्य अनुसन्धानलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ।

५.८ स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउन स्थानीय आवश्यकताका आधारमा दक्ष जनशक्तिको विकाश र व्यवस्थापन गरिनेछ।

५.९ स्वस्थ र सकारात्मक व्यवहार परिवर्तनका लागि व्यक्ति, परिवार र समाजलाई परिचालन गरी स्वास्थ्य, शिक्षा र सूचना प्रवाह गर्दै नसर्ने रोगको रोकथाम र उपचारलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवास्तर देखि नै व्यवस्थापन गरिनेछ ।

५.१० स्वास्थ्य बर्द्धक खाद्य पदार्थको प्रवर्द्धन, उत्पादन, पहुँच र उपभोग बढाई पोषण स्थितिमा सुधार ल्याउन आवश्यक पहल र समन्वय गरिनेछ।

५.११ आयूर्वेद तथा बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतीहरुलाई विकास तथा विस्तार गरी समन्वयत्माक रुपमा सेवा प्रवाहलाई ब्यबस्थित गरिनेछ।

५.१२ अस्वस्थ्य वातावरणबाट स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकुल असरहरु न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गरिनुका साथै पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा, सरसफाई र स्वच्छतालाई प्रोत्साहन, प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन गरी गाउँपालिका वासिको स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ।

५.१३ महामारी,विपद वा प्रकोपको समयमा पर्न सक्ने सम्भावित प्रतिकुल स्वास्थ्य असरहरुको न्यूनीकरण, प्रतिकार्य एवम् पुनःस्थापनाको लागि बहुपक्षीय सहकार्य गरिनेछ।

५.१४ सामाजिक, आर्थिक, भौगोलिक, धार्मिक र साँस्कृतिक रुपले सिमान्तकृत समुदायको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा उपभोग सुनिश्चित गर्न सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई सुदृढ गरि स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र सहज पहुँच हुने व्यवस्था गरिनेछ।

५.१५ सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, किशोरावस्थाको स्वास्थ्य, प्रजनन् स्वास्थ्य तथा परिवार योजना सेवाको विकास र विस्तार गरी पहुँच सुनिश्चित गरीनेछ।

५.१६ स्वास्थ्य क्षेत्रका प्रगती एवं उपलब्धीहरुलाई संस्थागत गर्दै थप उपलब्धी हाँसिल गर्न आवश्यक समन्वय, सहकार्य तथा आवश्यकता अनुसार साझेदारी गरिनेछ।

५.१७ बिभिन्न सरुवा रोग, किटजन्य रोग, पशुपन्छीजन्य रोग जस्ता निश्चित स्थान र समुदायमा विद्यमान रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी रुपमा गरिने छ।

५.१८ नसर्ने रोग तथा मानसीक रोगको रोकथाम तथा व्यवस्थापन, सुर्तिजन्य बस्तुको प्रयोग, मादक पदार्थ सेवन, लागूपदार्थ दुर्वेसनी लगायतका स्वास्थ्य समस्याहरुलाई निरुत्साहित गरि स्वस्थकर जिवनयापन गर्न प्रोत्साहन र प्रवद्धन गरिने छ ।

६. प्रमुख रणनीतिहरु

नीति : १ सर्बब्यापी पहुँचको अवधारणा अनुसार गाउँपालिकावासीलाई निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिने छ ।

- सर्बव्याापी पहुँचको अवधारणा अनुसार गाउँपालिकावासीलाई निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिने छ । भुगोल र जनघनत्वका आधारमा आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न हाल सञ्चालनमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरु आवश्यकता अनुसार समायोजन, स्थानान्तरण तथा थप स्वास्थ्य संस्थाहरु स्थापना तथा विस्तार गरिनेछ ।
- पलिका भित्रका विभिन्न वडाहरुमा रहेका सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईहरुमा आफ्नै स्वामित्वमा जग्गा तथा भवन नभएका संस्थाहरुमा जग्गा उपलब्ध गराइ भवन निर्माण कार्य गरिनेछ ।
- आधारभुत स्वास्थ्य सेवा अर्न्तगत सुरक्षित तवरले सुत्केरी सेवाको पहुँच पुर्याउनको लागि आवश्यकता परेको वडाहरुमा भौगोलकिक रुपमा पायक पर्ने स्थानमा थप नयाँ बर्थिङ सेन्टरको स्थापना र वडा तथा वडा अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्थाहरु मार्फत अन्य जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
- गाउँपालिका अन्तर्गतका विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरु मर्फत संचालन हुने खोप तथा गाउँघर क्लिनिकहरुमा आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र तथा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई स्थापना भइसकेको हुदा हाल उक्त स्वास्थ्य संस्थाहरु मार्फत सेवा सांचालन भइरहेको हुदा गाउँघर क्लिनिक स्थगित गरिनेछ र हालको स्वास्थ्य संस्थाहरु मार्फत सेवा संचालन हुदा पनि पहुँच नपुगेका समुदायको पहिचान भएमा उक्त स्थानहरुमा आश्यकता अनुसार स्थानिय समुदाय, वडा कार्यालय, नजिकको स्वास्थ्य संस्था र आधारभुत स्वास्थ्य तथा सरसफाई शाखाको सामुहिक पहलमा नया खोप तथा गाउँघर क्लिनिक संचालनमा ल्याइनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई बालबालिका, किशोर-किशोरी, अपांङ्ग तथा जेष्ठ नागरिक मैत्री संस्थाको रुपमा विकास गरिने छ ।
- संघ तथा प्रदेश सँग समन्वय गरी आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न न्यूनतम मापदण्ड अनुसारको एम्बुलेन्स सेवा सहित प्रेषण प्रणाली सुदृढ गरीने छ ।
- तोकिएका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरुलाई प्रभावकारी बनाउन स्वास्थ्य संस्थाको क्षमता तथा गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि संघ तथा प्रदेश सँग आवश्यक समन्वय, सहकार्यमा स्रोत व्यवस्थापन र परिचालन गरीने छ ।
- समुदाय तथा विद्यालयहरुमा आधारभुत स्वास्थ्य सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन बिद्यालय नर्स, स्वास्थ्य स्वयंसेवक जस्ता मानव संसाधनको व्यबस्था साथै स्वास्थ्य आमा समूह, टोल विकास संस्था जस्ता संघ संस्था र आम नागरिकहरु परिचालन गरीनेछ ।
- भुग्गोल र जनसंख्या को आधारमा आवश्यकता अनुसार सामुदायीक महिला स्वास्थ्य स्वयं सेबिका थप गरीनेछ

नीति : २ स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्दै स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय, जवाफदेही एवं परिणाममूखी बनाईने छ ।

- स्वास्थ्य पूर्वाधार निर्माण, आपूर्ती व्यबस्था लगायत समग्र स्वास्थ्य प्रणालीलाई सबलिकृत गर्न संघ तथा प्रदेश संग समानञ्जस्यता हुने गरि स्वास्थ्य क्षेत्र सुशासन तथा आन्तरिक नियन्त्रण निर्देशिका तयार गरी लागू गरिने छ ।
- सामाजिक परिक्षण, नागरिक बडापत्र, सार्बजनिक सुनुवाई र बिज्ञहरु सहितको एक जिम्मेवार संयन्त्रको व्यबस्था साथै स्वास्थ्य सेवा प्रवाह र सेवाको गुणस्तरमा सेवाग्राहीहरुको गुनासो तथा पृष्ठपोषण संकलन गरि सम्वोधन गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समिति र समितिका सदस्यहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरि सशक्त एवं जिम्बेवार वनाई स्वास्थ्य संस्थाको समग्र व्यवस्थापन र सेवा सुदृढ गरिनेछ ।

- गैर सरकारी संघ संस्था, दातृ निकायहरु तथा नीजि क्षेत्रलाई परिणाममूखी कार्य गर्नको लागि गाउँपालिकाको मुलधारमा ल्याई आवश्यक सहजीकरण र अनुगमन गरिनेछ ।

नीति : ३ समयानुकुल गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड सहितको प्रवर्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, निदानात्मक तथा पुर्नस्थापनात्मक सेवाको बिकास र बिस्तार गरीनेछ ।

- प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थामा मापदण्ड अनुरुप आधारभूत प्रयोगशाला सेवाको स्थापना तथा बिस्तार गर्दै लगिनेछ
- स्वास्थ्य संस्थामा खानेपानी, सरसफाइ, बिजुली, इन्टरनेट सेवा र मापदण्ड अनुसारको फोहोरमैला बिसर्जनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने निकायबाट प्रवाह हुने सेवाको गुणस्तर सुनिश्चिताको लागि गाउँपालिकास्तरमा आवश्यक अनुगमन तथा मूल्याकंन संयन्त्रको व्यवस्था गरिनेछ ।

नीति :४.न्यूनतम सेवा मापदण्ड (Minimum service standards) तथा राष्ट्रिय चिकित्सा मापदण्ड (National Medical standards) अनुसारको स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक पूर्वाधार, औषधी,औषधीजन्य सामाग्री, औजार तथा उपकरणहरुको यथोचित व्यवस्था गरिनेछ ।

- गाउँपालिकाभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरुको आवश्यकता र मापदण्ड अनुसार भौतिक पूर्वाधारहरुको स्थापना तथा विकास गरिनेछ ।
- गाउँपालिका अर्न्तगतका स्वास्थ्य संस्थालाई आवश्यक पर्ने औषधि उपकरणको सूची तयार गरी खरिद आपूर्ती, भण्डारण, वितरण, नियमित मर्मत सम्भार र व्यवस्थापन कार्यलाई सुदृढ गरिनेछ ।
- संघ तथा प्रदेशको सहकार्यमा स्वास्थ्य संस्थाबाट निःशुल्क वितरण हुने तोकिएका औषधीहरु, खोप तथा जनस्वास्थ्य कार्यक्रमका औषधि तथा औषधि जन्य सामाग्रीहरु गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुसार थप गरी सहज रुपमा उपलव्ध गराईनेछ ।
- गाउँपालिका भित्रका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा न्यूनतम सेवा तथा चिकित्सा मापदण्ड अनुसारको स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको सुनिश्चित गरीनेछ ।

नीति : ५ सामुदायीक, निजि तथा गैह्र सरकारी क्षेत्रका सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न आवश्यक नियमन गरिनेछ ।

- गाउँपालिका भित्र सबै प्रणालीका उपचार सेवा, निदानात्मक सेवा, प्रयोगशाला सेवा, फिजियोथेरापी जस्ता सेवा प्रदायक निजी संस्थाको दर्ता तथा सञ्चालन अनुमति दिने तथा नियमन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

नीति : ६ स्वास्थ्य क्षेत्रमा दिगो विकासका लागि स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता, वित्तिय सुरक्षा प्रदान गर्न र सामाजिक सुरक्षा योजनालाई सुदृढ गर्न गाउँपालिकाबाट स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बढाउदै लैजाने र आवश्यकता अनुसार निजि तथा गैरसरकारी क्षेत्र संग साझेदारी गरिनेछ ।

- गाउँपालिकाको कुल बजेटको न्यूनतम १० प्रतिशत स्वास्थ्य क्षेत्रमा बिनियोजन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ र यसलाई बर्ष बित्दै जादा बढाउदै लगिने छ ।
- संघीय तथा प्रादेशिक सरकारसँगको समन्वयमा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम लागू गरी गाउँपालिकाबासीको स्वास्थ्य बीमा सुनिश्चित गरीनेछ । अति गरीब, विपन्न, सिमान्तकृत तथा लोप उन्मुख समुदायहरुलाई तोकिएको मापदण्ड अनुसार निःशुल्क स्वास्थ्य विमाको व्यवस्था गरीनेछ ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रसँग सहकार्य तथा साझेदारीलाई प्रोत्साहन गर्न "सार्वजनिक-निजी साझेदारी" रणनीति बनाई लागू गरीने छ ।
- निजी क्षेत्रले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सेवालाई क्रमशः सेवामूलक स्वास्थ्य सेवामा रुपान्तरण गर्दै सबै समुदायका व्यक्तिले सेवाको प्रयोग गर्न सक्ने वातावारणको सृजना गर्न आवश्यक साझेदारी गरिनेछ ।

- निजी क्षेत्रको सामाजिक उत्तरदायित्वलाई मूलतः जनस्वास्थ्य प्रवर्धनको क्षेत्रमा लगानी गर्न आवश्यक वाताबरणको सृजना गरिनेछ । निजी क्षेत्रका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट सिमान्तकृत समुदायका सेवाग्राहीलाई निःशुल्क स्वास्थ्य सेवाको लागी कोटा निर्धारण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ ।

नीति : ७ स्थानीय आवश्यकता संबोधनका लागि तथ्य र प्रमाणमा आधारित योजना तर्जुमा तथा स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न प्रचलित स्वास्थ्य सम्बन्धी सुचना प्रणालीलाई एकीकृत गरी सुदृढ र प्रविधिमैत्री बनाइनुका साथै स्वास्थ्य अनुसन्धानलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ ।

- प्रत्येक स्वास्थ्य संस्था, निजी तथा गैरसरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरुमा बिद्युतीय⁄अनलाइन अभिलेख तथा प्रतिवेदन गर्ने व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ ।
- गाउँपालिकामा बिद्युतीय अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीलाई संस्थागत गरी सूचना विश्लेषणका निश्कर्षहरुलाई प्राथमिकताका साथ स्वास्थ्य क्षेत्रको योजना र निर्णय प्रक्रियामा प्रयोगमा ल्याउने संस्कारको विकास गरिनेछ ।
- तथ्याकंको गुणस्तरीयता, विश्वसनियता कायम राख्न अनुगमन, मूल्याकंन तथा पृष्ठपोषणको प्रणालीलाई सवलिकृत गरिनेछ ।
- संघ तथा प्रदेशको सहकार्यमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा उपलब्ध मानव स्रोत व्यवस्थापन, तालिम व्यवस्थापन, आपूर्ति व्यवस्थापन लगायत सम्पूर्ण सूचना तथा तथ्याङ्कलाई एकिकृत बिद्युतीय सूचना प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने साथै संस्थागत स्मृती संरक्षणका लागि उचित व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रको अध्ययन तथा अनुसन्धानात्मक कार्यलाई व्यवस्थित गर्न गाउँपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्रहरु पहिचान गरी सोको अनुसन्धानात्मक कार्यका लागि स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने,अध्ययन तथा अनुसन्धान र अनुगमनका निश्कर्षहरुलाई प्राथमिकताका साथ योजना माफर्त कार्यान्वयन गरिनेछ ।

नीति : ८ स्वास्थ्य सेवालाई प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउन स्थानीय आवश्यकताका आधारमा दक्ष जनशक्तिको बिकाश र ब्यवस्थापन गरिनेछ ।

- स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीमा आफ्नो काम, कर्तव्यप्रति थप जवाफदेही र जनमुखी बनाउन नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गरीने छ ।
- स्वास्थ्य सेवालाई गाउँपालिकाको परिवेश अनुकुल तथा समय सापेक्ष बनाउन स्वास्थ्य संस्थाहरुको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण (O & M survey) गरी वैज्ञानिक आधारमा संगठनात्मक संरचना तथा जनशक्तिको व्यवस्थापन मिलाईनेछ ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा स्रोतको समूचित परिचालन गर्दै समयानुकुल स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न स्वास्थ्य कर्मिको क्षमता अभिवृद्धि, परिचालन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थामा तोकिएका सेवाहरु प्रवाह गर्न आवश्यक जनशक्तिको निरन्तर उपलब्धताको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धीको लागि सेवाकालीन तालिम, पेशागत वृत्ती विकास तथा कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहनलाई प्रर्वद्धन गरिनेछ
- सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको भूमिकालाई समयसापेक्ष परिमार्जन र अद्यावधिक गरी सामुदायिक स्वास्थ्य प्रवर्द्धनका लागि निरन्तर परिचालन गरिनेछ ।

नीति : ९ स्वस्थ सकारात्मक व्यवहार परिवर्तनका लागि व्यक्ति, परिवार र समाजलाई परिचालन गरी स्वास्थ्य शिक्षा र सूचना प्रवाह गर्दै नसर्ने रोगको रोकथाम र उपचारलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवास्तर देखि नै व्यवस्थापन गरिनेछ ।

- स्वस्थ सकारात्मक व्यवहार परिवर्तन तथा स्वास्थ्य प्रबर्धनको लागि समुदायका राजनितिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक नेतृत्व परिचालन, सूचना प्रविधिको प्रयोग तथा सञ्चार माध्यमसँग समन्वय तथा सहकार्य गरीने छ ।
- दुर्घटनालगायत अन्य प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित प्रकोप रोकथाम तथा जीवन सुरक्षाका लागि सचेतना तथा जनस्वास्थ्य प्रवर्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।
- सेवा प्रदायकलाई स्वास्थ्य सुचना प्रवाहमा जिम्मेवार वनाउदै सुचनामैत्री स्वास्थ्य संस्थाको विकास गरिने छ ।
- स्वास्थ्य सेवाग्राहीको सुचनाको गोपनियता र हकलाई सुनिश्चित गर्न कार्यवीधि बनाई लागू गरिनेछ ।
- विद्यालय, क्याम्पस तथा पेशागत जोखिम अधिक हुने संस्थाहरुमा स्वास्थ्य सूचना कक्षको स्थापना गरिनेछ ।
- प्रमूख सार्वजनिक स्थलहरुमा विद्युतीय माध्यम मार्फत स्वास्थ्य सन्देशहरु प्रवाह गरिने छ ।

नीति : १० स्वास्थ्य बर्द्धक खाद्य पदार्थको प्रवर्द्धन, उत्पादन, पहुँच र उपभोग बढाई पोषण स्थितिमा सुधार ल्याउन आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।

- पोषण संवेदनशिल कृषि उत्पादन तथा उपभोगको प्रर्वधन गर्न कृषि क्षेत्र लगायत सम्बन्धित सरोकारवालाहरु सँग समन्वय र पैरवी गरी स्थानीयस्तरमा उत्पादन हुने स्वास्थ्यवर्धक रैथाने खाद्यवस्तुको प्रयोग र पहुँचलाई विस्तार र प्रबर्धन गरिनेछ ।
- संघीयस्तरमा निर्माण भएको बहुक्षेत्रीय पोषण योजना, शीघ्र कुपोषण एकीकृत व्यवस्थापन कार्यक्रम लगायतलाई गाउँपालिकाको परिवेश अनुकुल बनाई कार्यान्वयन गरीने छ ।
- स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पार्ने आहार (Incompatible food and drinks) सेवन र पत्रु खाना (जंक फुड) को बिक्री वितरण तथा प्रयोगलाई निरुत्साहित तथा नियमन गरीनेछ ।
- कुपोषित बालबालिकाहरुको पुनर्स्थापना र उपचारका लागि आवश्यकता अुसार पोषण पुनर्स्थापना सेवा केन्द्र स्थापना, सुदृढिकरण एवं बिस्तार गरिनेछ ।
- दुग्ध जन्य, मासु जन्य तथा अन्य खाद्य पदार्थको तोकिएको मापदण्ड अनुसारको गुणस्तर कायम गर्न सम्बन्धित सरोकारवालाहरु सँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।

नीति : ११ आयूर्वेद तथा गाउँपालिकामा प्रचलित बैकल्पीक चिकित्सा पद्धतीहरुको आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको विकास तथा विस्तार गरी समन्वयत्माक रुपमा सेवा प्रवाहलाई ब्यबस्थित गरिनेछ ।

- आधारभूत आयुर्वेद एंव बैकल्पिकचिकित्सा सेवा निःशुल्क रुपमा प्रदान गर्न प्रदेश तथा संघ संगको समन्वयमा आवश्यक संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गरीने छ ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य कार्यक्रम संग एकिकृत गर्दै आयुर्वेद एंव बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतीबाट सेवा प्रदान गरिनेछ ।
- वैकल्पिक चिकित्सा सेवाहरुलाई स्वास्थ्य सेवाको मूलधारमा ल्याउन मापदण्ड निर्धारण गरी सञ्चालन, व्यवस्थापन तथा विस्तार गरिनेछ ।

नीति : १२ अस्वस्थ्य वातावरणबाट स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकुल असरहरु न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गरिनुका साथै पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा, सरसफाई र स्वच्छतालाई प्रोत्साहन, प्रवर्द्धन र ब्यवस्थापन गरी गाउँपालिकावासीको स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारसुनिश्चित गरिनेछ ।

- खुला दिशामुक्त, पूर्णसरसफाई युक्त गाउँपालिका बनाई सोको दिगोपनाकोलागि योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाभित्र पानी, वायु,ध्वनी लगायत अन्य वाताबरणीय प्रदुषण नियन्त्रण गर्न लागि सम्बन्धित निकायहरुसंग समन्वय गरि थप पहल गरिने छ ।
- पर्यावरण र वातावरणीय परिवर्तन साथै काम र कार्यस्थलको वातवरणिय अबस्थाका कारणले स्वास्थ्यमा पर्ने हानीबाट बचाउन सरकारी तथा निजी सबै क्षेत्रहरुसँग समन्वय गरी स्वास्थ्य सम्वन्धी कार्यक्रमहरु तय गरी संचालन गरिनेछ ।

- सर्वव्यापी सावधानीको अवधारणलाई अनुसरण गरी स्वास्थ्य सेवा जन्य फोहोर मैला व्यवस्थापनको लागि सबै सरोकारवालाहरु सँगको सहकार्यमा उचित किसिमले फोहोर मैला संकलन, छुट्याउने र विर्सजनको व्यवस्था गरिनेछ ।
- किटनाशक बिषादीको प्रयोगलाई नियमन तथा औधोगिक रसायनको समुचित विर्सजन गर्न सम्बन्धित क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
- पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षाका लागि व्यवसायजन्य जोखिम न्यूनीकरण र रोकथाम गर्न सरोकारवालाहरुसँग समन्वय तथा सहकार्यमा कार्यक्षेत्रमा हुनसक्ने विपद जोखिम न्यूनीकरणका लागि नियमनको व्यवस्था मिलाईने छ ।
- व्यवसायिक रुपमा हुन सक्ने जोखिमबाट जोगाउने व्यवस्था गर्दै उनीहरुको स्वास्थ्य संरक्षणका लागि स्वास्थ्य तथा जीवन विमा भएको सुनिश्चित गरिनेछ ।

नीति : १३ महामारी,विपद वा प्रकोपको समयमा पर्न सक्ने सम्भावित स्वास्थ्य असरहरुको न्यूनीकरण, प्रतिकार्य एवम् पुनःस्थापनाको लागि बहुपक्षीय सहकार्य गरिनेछ ।

- महामारी, विपद वा प्रकोपको जोखिम नक्साङ्कन गरी जोखिम न्यूनीकरणका लागि बहुपक्षीय सहकार्यमा गाउँपालिका प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- गाउँपालिका तथा वडा स्तरिय स्वास्थ्य क्षेत्र आपतकालिन पूर्वतयारी योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- सम्भावित विपद वा प्रकोपलाई व्यवस्थापन कार्यका लागि प्रदेश सरकार संगको सहकार्यमा गाउँपालिका स्वास्थ्य आपत्कालिन कार्यसञ्चालन केन्द्र (Municipal Health Emergency Operation Centre,) स्थापना गरी वडादेखि गाउँपालिका तहसम्म द्रुत प्रतिकार्यका लागि तोकिएको मापदण्ड अनुरुप संयन्त्र बनाई परिचालन गरिनेछ ।
- सम्भावित विपद वा प्रकोपको समयमा निरन्तर स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न रणनैतिक स्थान वा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा अत्यावश्यक औषधि तथा सामग्रीहरुको बफर स्टक राख्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- गाउँपालिका तथा वडा स्तरिय द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) तथा प्रदेश सरकार संगको समन्वयमा आकस्मिक चिकित्सकीय टोली (EMT) गठन गरी अन्य उद्दार टोली संग समन्वय गर्दै आवश्यकता अनुसार परिचालन गरिनेछ ।

नीति : १४ सामाजिक, आर्थिक, भौगोलिक, धार्मिक र साँस्कृतिक हिसाबले पछाडि परेका समुदायको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा उपभोग सुनिश्चित गर्न सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई सुदृढ गरि स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र सहज पहुँच हुने व्यवस्था गरिनेछ ।

- स्वास्थ्य बिमा लगायत अन्य योजनाहरु मार्फत विशेषज्ञ स्वस्थ्य सेवाको पहुँचमा बृद्धि गरी स्वास्थ्य उपचार कोषको माध्यमद्वारा विपन्न, सिमान्तकृत र असहाय वर्गको सेवामा पहुँच सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- पिछडिएको वर्ग, क्षेत्र र समुदायका लागि स्वास्थ्य सेवामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न आवश्यकता अनुरुप स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरुको स्थापना, स्वास्थ्य शिविरको सञ्चालन तथा आधुनिक सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग गरी स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाईने छ ।
- लक्षित समुदायमा स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतना अभिबृद्धि गर्दै सेवाको उपयोग बृद्धि गर्न त्यस समूदायका स्थ्यकर्मिहरुलाई प्राथमिकता दिई सोही समूदायमा परिचालन गर्ने योजना बनाई लागू गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाको आवश्यकता र क्षमतालाई मध्यनजर गर्दै कामको सिलसिलामा वा अन्य कारणले स्वास्थ्य संस्थाको पहुँचबाट टाढा रहेका समूहलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न बिशेष कार्यक्रम बनाई लागू गरिनेछ ।

नीति : १५ सुरक्षित मातृत्व, बाल स्वास्थ्य, किशोरावस्थाको स्वास्थ्य, प्रजनन् स्वास्थ्य तथा परिवार योजना सेवाको विकास र विस्तार गरी पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ ।

- नवजात शिशु तथा बालरोगको एकीकृत व्यवस्थापनलाई थप सुदृढ गर्दै यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- आधारभूत तथा आकस्मिक प्रसूती सेवालाई सुदृढ गर्दै गाउँपालिकातहको प्राथमिक अस्पतालमा नवजात शिशु सेवा बिस्तार गरिनेछ ।
- जुनिचाँदे गाउँ पालिका भित्र स्थापना भइ संचालनमा अएका का सबै आधरभुत स्वास्थ्य केन्द्रहरु मा क्रमश भौतिक पुर्वाधाहरु तथा दक्ष जनशक्ति को ब्यबस्थापन गरी सुरक्षित तरीकाले सुत्केरी सेवा दिन को लागी बर्थिङ्ग सेन्टरमा स्तर उन्नति गरिनेछ ।
- बिभिन्न वर्ग, जाती, धर्म तथा क्षेत्रमा महिलाको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्यको अवस्था बिश्लेषण गरी आवश्यकता अनुसार परिवार योजना कार्यक्रम बनाई लागू गरिनेछ ।
- सुरक्षित गर्भपतन सेवालाई थप व्यबस्थीत गर्दै गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाईने छ । लैंगिक पहिचानको आधारमा गरीने गर्भपतनलाई पूर्णरुपमा निरुत्साहित गरिनेछ ।
- गुणस्तरीय यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरुमा मापदण्ड अनुसारको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन् स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चित गरिनेछ ।
- गाउँपालिका सबै स्वास्थ्य संस्थालाई किशोर किशोरी मैत्री बनाई सेवा प्रदान गर्न सक्षम बनाइने छ ।

नीति : १६ स्वास्थ्य क्षेत्रका प्रगती एवं उपलब्धीहरुलाई संस्थागत गर्दै थप उपलब्धी हाँसिल गर्न आवश्यक समन्वय, सहकार्य तथा आवश्यकता अनुसार साझेदारी गरिनेछ ।

- गाउँपालिकामा निर्माण हुने हरेक क्षेत्रगत नीति, रणनिती तथा योजनाहरुमा स्वास्थ्यको विषयलाई महत्वका साथ समाबेश गरीने छ ।
- बहुक्षेत्रीय, बहुपक्षीय समन्वय र सहकार्य प्रणाली स्थापना गरी अन्तर संस्थागत समन्वय सुनिश्चित गरीनेछ ।

नीति : १७ बिभिन्न सरुवा रोग, किटजन्य रोग, पशुपन्छीजन्य रोग जस्ता निश्चित स्थान र समुदायमा विद्यमान रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी रुपमा गरिने छ ।

- क्षयरोग, एचआइभी र एड्स तथा औलो लगायतका सरुवा रोगहरूको निदान, रोकथाम, नियन्त्रण, निवारण तथा उन्मूलनको लागि संघ तथा प्रदेश सरकारको समन्वयमा प्रभावकारी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरीनेछ ।
- रेबिज, सर्पदंश लगायतका पशुपन्छीजन्य र किटजन्य रोगहरु रोगहरुको रोकथाम, नियन्त्रण र उपचारको लागि सेवा बिस्तार गरिनेछ ।

नीति : १८ नसर्ने रोग तथा मानसीक रोगको रोकथाम तथा व्यवस्थापन, सुर्तिजन्य बस्तुको प्रयोग, मादक पदार्थ सेवन, लागूपदार्थ दुर्व्येसनी लगायतका स्वास्थ्य समस्यमहरुलाई निरुत्साहित गरि स्वस्थकर जिवनयापन गर्न प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गरिने छ ।

- स्वास्थ्य प्रवर्द्धनको लागि स्वस्थ आहार विहार, योग तथा ध्यान विधि प्रवर्धन गर्न सामुदायिक योग केन्द्र, व्यायामशाला, स्वस्थ्य हरित पार्क, पुनर्स्थापना केन्द्र लगायतका सेवा केन्द्रहरु स्थापना गरीनेछ ।
- मुटुरोग, मधुमेह, मृगौला रोग, दिर्घ श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग, मष्तिस्क पक्षघात, क्यान्सर जस्ता दीर्घ रोगहरुको रोकथाम र ब्यवस्थापन लागि Package of Essesntial Non-Communicable (PEN) Disease Interventions लाई विस्तार गर्दै स्वास्थ्य सामाजिक सुरक्षा योजनाहरु मार्फत विपन्न र असहायलाई आर्थिक सहुलियत प्रदान गरीने छ ।
- मानसिक स्वास्थ्य समस्या रोकथाम र व्यवस्थापनका प्राथमिक मानसिक स्वास्थ्य सेवालाई सबै आधारभूत तहका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रवाह गर्नका लागि आधुनिक तथा आयूर्वेद चिकित्सा पद्धतीबाट, मनोसामाजिक परामर्श तथा उपचार सेवा बिस्तार गरीनेछ ।
- लागू पदार्थ, मदिरा तथा सुर्तिजन्य पदार्थको विक्री वितरण तथा प्रयोगलाई बहुक्षेत्रीय सहकार्यमा नियमन गर्न समन्वय गरीनेछ ।

७.संस्थागत संरचना

७.१. नीति कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाको नेतृत्वमा स्वास्थ्य संस्थाहरु रहनेछन । त्यस्तै नीतिमा उल्लेख भएको स्वास्थ्य अन्तर्गत सेवा प्रवाहका लागि गाउँपालिकास्तरमा प्राथमिक अस्पताल स्थापना गरिनेछ ।

७.२ मानव संशाधन विकासका लागि प्रदेश सरकार, प्रदेश लोक सेवा, स्वास्थ्य प्रतिष्ठान वा मेडिलक कलेज र अन्य स्वास्थ्य जनशक्ति उत्पादन गर्ने निकायहरु संग क्षमता अभिवृद्धिका लागि समन्वय गरिनेछ । स्वास्थ्य संस्थाहरुमा प्रयोगशाला सेवा, आँखा उपचार सेवा र प्रत्येक वडामा एउटा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र तथा आवश्यकता अनुसार सामुदायीक स्वास्थ्य इकाई स्थापनाको लागि प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग समन्वय एवं सहजीकरण गरिने छ ।

७.३ स्वास्थ्य क्षेत्रमा नीतिगत सामञ्जस्यता कायम गर्न, स्वास्थ्यका योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मुल्याङ्कन तथा आवश्यकता अनुसार निर्देशन प्रदान गर्न गाउँपालिकातहमा निर्देशक समिति वा अन्य संयन्त्रको व्यबस्था गरिनेछ ।

८.आर्थिक पक्ष

यस नीतिको कार्यान्वयन मूलतः गाउँपालिको नियमित बजेटबाट गरिनेछ । यस नीतिमा रहेका उद्धेश्यहरु हासिल गर्न गाउँपालिकाका सवै शाखाहरुको कार्यक्रम तथा बजेटमा तालमेल मिलाई सबै नीतिमा स्वास्थ्यको अवधारणालाई अगाडी ल्याइनेछ । नेपाल सरकार र कर्णली प्रदेशसरकारको नियमित वार्षिक कार्यक्रम मार्फत यस नीतिले अवलम्बन गरेका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु सम्बोधन गराउन पहल गरिनेछ । यसका साथै यो नीति कार्यान्वयन गर्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय विकास साझेदारहरु, संयुक्त राष्ट्र संघीय निकायहरु, रास्ट्रीय तथा अन्तरास्ट्रीय गैर सरकारी संस्थाहरु र निजी क्षेत्रसँग समेत समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी आवश्यक श्रोत व्यवस्थापन गर्न पहल गरिनेछ ।

९.अनुगमन र मूल्यांकन

यस नीति कार्यान्वयनको क्रममा अनुगमन गर्ने र अपेक्षित नतिजा र प्रतिफल प्राप्तीको मूल्यांकन गर्ने दायित्व गाउँपालिका अन्तर्गतको सामाजिक विकास शाखाको हुनेछ । यसको लागि उक्त शाखाको संयन्त्र र क्षमता विकास गरिनेछ। वडा समितिहरु एवम् अन्य सरोकारवाला निकायसँगको समन्वय र सहकार्यमा सहभागितामुलक अनुगमन प्रक्रिया अवलम्बन गरिनेछ । यसका लागि आवश्यक निर्देशिका तयार गरिनेछ । प्रत्येक पाँच वर्षमा यस नीतिको समीक्षा गरी आवश्यकता अनुसार अद्यावधिक र परिमार्जन गर्दै लगिनेछ ।

१०.निति कार्यान्वयनको कार्ययोजना

नीति कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक ऐन, निर्देशिका, कार्यबिधी आदि तर्जुमा गर्नेछ । स्वास्थ्य सँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन कानून, नियमावली तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा नेपालले गरेका प्रतिवद्धताको अधीनमा रही यस नीति कार्यान्वयनका लागि तत्कालीन, मध्यकालीन र दिर्घकालीन योजना बनाइने छ । उक्त योजना अनुसार बार्षिक योजना तथा कार्यक्रम र बजेट निर्माण तथा कार्यान्वयन गरिनेछ । वार्षिक रुपमा कार्ययोजना कार्यान्वयनको समीक्षा गरी पुनरावलोकन गरिनेछ ।

११.जोखिम

राज्य पुनःसंरचनाको प्रारम्भिक चरण, बढ्दो जनआकांक्षा, गाउँपालिका संस्थागत बिकासको चरणमा रहेको, सिमित साधन र स्रोत,गाउँपालिकाको प्राथमिकतामा स्वास्थ्य क्षेत्रसमग्र बिकासको मुद्दाका रुपमा स्थापीत गराउनु पर्ने बिद्यमान अवस्थायस नीति तथा रणनीतिले अपेक्षा गरेका नतिजाहरु प्राप्तिमा केही जोखिम हुन सक्छन । यद्यपी उल्लेखित जोखिमहरुको बाबजुद गाउँपालिकावासीलाई सर्वसुलभ, गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चित गरी स्वस्थ नागरिकहरु तयारगर्न जुनिचाँदे गाउँपालिकाको स्वास्थ्य नीति २०७८ को प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने गरी जोखिमको न्युनिकरण गरिनेछ ।